

Tadjqiqot.uz

**ЎЗБЕКИСТОН
ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ
ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ТАДҚИҚОТЛАРИ
МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021

- » Хукукий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидаги изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Crossref

31 OKTYABR
№33

CONFERENCES.UZ

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 33-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
25-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
33-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-25**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
33-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-25**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)

КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 33-қўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 октябрь 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 9 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илғор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1. Ҳуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б., ю.ф.н. Юсувалиева Рахима (Жахон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2. Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна (Фарғона давлат университети)

3. Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4. Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

5. Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шоҳида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6. Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна (Андижон давлат университети)

7. Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Ҳамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Рахматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброхимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Муסיқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқайом Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган муҳандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Раҳмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ГЕОГРАФИЯ

1. Abdugopurov Shohjaxon Muhammadqobul o'g'li	
SURXONDARYO IQTISODIY-GEOGRAFIK RAYONI HAQIDA	
BATAFSIL TAVSIF.	7

ГЕОГРАФИЯ

SURXONDARYO IQTISODIY-GEOGRAFIK RAYONI HAQIDA BATAFSIL TAVSIF.

Abdugopurov Shohjaxon Muhammadqobul o'g'li

Andijon Davlat Universiteti. 1-bosqich

talabasi. Telefon +998934171378

abdugopurovsh@gmail.com

Annotasiya. Bu maqola Surxondaryo iqtisodiy-geografik rayoni haqida va uning joylashuvi, chegaralari, maydoni, tashkil topishi va hozirgi kungacha rivojlanib kelishi bafurcho yoritilgan. Surxondaryoning qadimdan vujudga kelishi va hozirgi kunda o'zbekistondagi asosiy yo'llardan birining aynan shu viloyatdan o'tganligi uning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan.

Kalit so'zlar: Surxondaryo, «Katta O'zbek Trakti», «Surxondaryo okrugi» Jarqo'rg'onneft boshqarmasi.

Surxondaryo mamlakatimizning eng chekka viloyatidir. Iqlimiy tarkibi g'arbiy respublikamizning eng issiq o'lkasi hisoblanadi. Maydoni 20.1 ming kv km bo'lib aholisi 2 612 400 kishi (2020) ya'ni har bir kv kmga zichlik 112 kishi to'g'ri keladi bu ko'rsatgich mamlakatdagi o'rtacha zichligidan deyarli ikki marta ortiqdir. Surxondaryo viloyati hududi Andijondan 4.9, Namangandan 2.6, Farg'onadan 2.9, Sirdaryodan 4 marta katta va boshqa xorijiy davlatlar bilan qiyoslasak Kiprdan 2.23, Quvaytnikidan 1.3, Livannikidan 2, Singapurdan 34.7 marta katta va Yamayka davlati hududi bilan (21.0) teng.

Surxondaryo O'zbekistonning siyosiy, ma'muriy va ijtimoiy hayotida alohida o'rin tutadigan regiondir. U O'zbekistonning beshta iqtisodiy rayonlaridan biri sifatida e'tirof etiladi.

Surxondaryo viloyatining chekka (va ayni bir payitda janubiy geografik) o'rni uning boshqa viloyatlarga nisbatan ko'proq xorijiy davlatlar bilan chegaralanishini taqazo qilgan. Viloyat Surxon-Sherobod vodiysida joylashgan bo'lib u yaqin xorijiy davlatlar Tojikiston bilan shimol, shimoliy-sharq va sharq tomondan hamda Turkmaniston bilan g'arb tomondan va uzoq xorijiy davlat Afg'oniston bilan esa janubiy tomondan Amudaryo o'zani orqali chegaralanadi. Shuningdek, viloyat baland tog'lar orqali O'zbekistonning Qashqadaryo viloyati bilan katta masofada chegaralanadi. Bu chegaraning sarhad chizig'i O'zbekistonning eng baland tog'i – Hisor tog' tizmasi qirralariga to'g'ri keladi. «Dunyo Osmoni» deb nom olgan Pomir tog'iga mansub bo'lgan Hisorning qudratli devor tarzida cho'zilgan tizmalari: Qushtang, Ketmon chopdi, Samimas, Suvsiztog' va Kulbatog' orqali o'tsa Qashqadaryo bilan shimolroqdagi chegarasi Chaqchar va Boysun tog' suv ayirgichi so'ngra janubi-g'arbida Sho'rob botig'ining boshlang'ich nuqtasi Suvsiztog' va Ko'hitangning shimoliy qirralari bo'ylab o'tadi. Viloyat hududi egi chizilgan uchburchakni eslatadi va uning o'lchamlari: shimoldan janubga 220-250 km va g'arbdan sharqqa esa 150-170 km ga cho'ziladi.

Tarixdan nazar tashlasak Surxondaryo viloyatining tarkibi ma'muriy jihatdan davrlar osha o'zgarib turgan. Jumladan Surxondaryo viloyati hududi XX asr boshida Buxoro amirligi qaramog'ida bo'lgan va u dastlab 1927-yilda O'zbekiston tarkibida tuzilgan viloyatlardan biri bo'lgan. Biroq tez orada u Buxoro viloyati tarkibidagi „Surxondaryo okrugi“ ga aylantirilgan va 1941-yil 6-mart kuni O'zbekiston Oliy Kengashining qarori bilan Surxondaryo viloyati tarzida qayta tuzilgan.

Sobiq ittifoqning regionlardagi ichki tabiiy va iqtisodiy shart-sharoit hamda imkoniyatlari hisobga olmasliklari oqibatida Surxondaryo va Qashqadaryo viloyatlari 1960-yil 25-yanvarda qo'shib yuborildi. Buning oqibatida bir-biridan tabiiy resurslar va iqtisodiy imkoniyatlari jihatdan farq qiladigan bu regionda ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirish va rivojlantirish bir xil kechmadi. Viloyatning janubiy Surxondaryo qismi rivojlanishiga markazdan uzoqligi salbiy ta'sir ko'rsatadi. O'zbekistondagi hukumat iqbolini belgilash tashkilotlari ma'muriy bo'linishdagi bu xatoni tuzatish maqsadida 1964-yil 7-fevral kuni Surxondaryo viloyati ma'muriy jihatdan 14 ta

tumanni birlashtiadi.

Viloyatda 2 ta yirik shahar bo'lib ular Termiz–viloyatning ma'muriy markazi va Denov viloyatning sanoatlashgan markazidir. Surxondaryoda 8 ta shahar kengashi va 3 ta kasaba kengashi mavjud bo'lib, ma'muriy jihatdan ular tuman hokimliklariga bo'ysunadi.

Hozirgi kunda 8 ta shahar, 114 ta shaharcha va 865 ta qishloq aholi punktlari mavjud (2019) bo'lib viloyat hokimi – To'ra Bobolov.

Xo'jaligida hozirgi kunga kelib yangi tarmoqlar vujudga keldi. Surxondaryo viloyatini tabiiy geografik o'rni qulay, mehnat resurslari ham yetarli. Qishloq xo'jaligida asosan g'alla, paxta (paxta asosan mutlaq balandligi 300-500 metr bo'lgan Surxon-Sherobod tekisligida ekiladi), bog'dorchilik, pilla va boshqa tarmoqlar tashkil etadi. Yirik sanoat korxonalari: «Jarqo'rg'onneft» boshqarmasi, Sherobod keramika badiiy buyumlar, Denov yog'ekstraksiya, Sarosiyo tosh saralash zavodi, Termiz tikuvchilik fabrikalari, Sharg'un ko'mir koni, Xo'jaikon tuz koni va yana ko'plab korxona, zavod va fabrikalar mavjud bo'lib hozirgi kunda Surxondaryo viloyatida 40 ga yaqin qo'shma va 4000 dan ziyod kichik va xususiy korxonalar ishlab turibdi. Jumladan: Turkiya-Termiz hamkorligidagi «Po'lat» qo'shma korxonasida gilam ishlab chiqariladi, Hindiston-Termiz «Farmed» korxonasida mahalliy giyohlar asosida dori-darmon ishlab chiqariladi va yana ko'plab sanoat korxonalari vujudga kelmoqda.

Transporti. Surxondaryo viloyatida avtomobil va temir yo'l transportining ahamiyati juda yuqori. Avtomobil yo'lining qulayligi «Katta O'zbek Trakti» o'tganligi bilan belgilansa, temir yo'lning qulayligi Toshkent-Termiz, Termiz-Amuzang, Termiz-Sarosiyo yo'llari o'tgan bo'lsa, Termiz orqali Moskva-Dushanbe, Dushanbe-Astraxan, Axshobod-Dushanbe, Qo'rg'ontepa-Konibodom kabi yo'nalishlardagi poyezd qatnovi bilan belgilanadi. Umumfoydalaniladigan temir yo'llarning uzunligi 425,6 km (2019), bu yo'llarda yo'lovchi tashish 773,5 ming kishi (2019), yuk jo'natish 546,8 ming tonna (2019) ni tashkil etadi. Avtomobil transportining afzalliklariga to'xtalsak Katta O'zbek Trakti (Ma'lumot uchun: Katta O'zbek Trakti 1940-yilda qurilgan uzunligi 700 km dan ortiq bo'lib Toshkent, Sirdaryo, Jizzax, Samarqand, Qashqadaryo, Surxondaryo hududlari orqali o'tadi.) uning hududidan o'tganligi viloyatni rivojlanishiga sabab bo'lmoqda. Avtomobil yo'llari uzunligi 2843 km (2019), yengil avtomobillar soni 132,6 ming dona bo'lsa yuk tashuvchi avtomobillar 8,3 ming dona (2019) ni tashkil etadi. Yo'lovchi tashish 243.1 mln kishi (2019) ga teng.

Madaniyati. Surxondaryo viloyati qadimdan shoir va ulamolar, baxshilar to'planadigan vohalardan biridir. Bu zaminda xalq og'izaki ijodi va yozma adabiyot rivojlanib kelgan «Alpomish» «dostoni yaratilgan makon sifatida shu vohada bayram qilinishi 40 dan ortiq «Termiziy» va 10 dan ortiq «Chag'oniy» taxallusi bilan ijod qilgan allomalarning ilmiy adabiy merosi buni to'liq isbotlaydi. Viloyatda «Mannon Uyg'ur» nomidagi Surxondaryo viloyat o'zbek davlat musiqali drama teatri – O'zbekistonni yetakchi teatrlaridan biridir. Teatrning ochilishi 1935-yil 5-noyabr kuni Afandixon Ismoilov sahnalashtirgan «G'olibiyat» spektakli bilan bog'liq bo'lsa Toshkent yosh tomoshabinlar teatridan kelgan bir guruh san'atkorlar teatr asosini tashkil etgan.

Tarixiy yodgorliklari. Viloyatda 359 ta tarixiy yodgorlikdan 294 tasi arxeologiya, 26 tasi me'moriy, 39 tasi monumental san'at yodgorliklaridandir. Termiz shaxrining 2500 yillik yubileyi bilan 2001-2002-yillarda viloyatdagi bir qancha tarixiy obidalar va arxeologik yodgorliklarni tamirlash ishlari olib borildi. Surxondaryo viloyati obidalari o'zining qadimiyligi bilan mashxurdir.

Xulosa. Maqolaning xulosasi shundan iborat Surxondaryo O'zbekistondagi rivojlanib kelayotgan viloyatlardan uning geografik joylashuvi, tarixdan shakillanib kelishi, madaniyati, me'moriy yodgorliklari uning qadimdan yuksak taraqqiy etib kelganini bildiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ўзбекистоннинг янги тарихи // Тузувчилар : Н. Жураев; И.Файзуллаев; Тахрир хайати : А.Азизхужаев (Раис) , Б.Ахмедов , С.Камолов ва бошқ./ . Т: « Шарк » , 2000.–560б
2. « Ўзбекистон Миллий Енциклопедияси» Давлат илмий нашриёти. Тошкент. 2000.

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 33-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(25-қисм)

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 31.10.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000
